

**ΕΘΝΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ
ΑΨΛΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ**

ΔΕΛΤΙΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ ΑΨΛΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

1. Σύντομη παρουσίαση του στοιχείου Ψλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς

α. Με ποιο όνομα αναγνωρίζεται το στοιχείο από τους φορείς του: Σφυριχτή Γλώσσα του Χωριού Αντιά στην Κάρυστο Ευβοίας

β. Άλλη/-ες ονομασία/ες:

γ. Σύντομη Περιγραφή

Η Σφυριχτή Γλώσσα του χωριού Αντιά είναι ένας, μοναδικός στην Ελλάδα, τρόπος επικοινωνίας. Δεν πρόκειται για μια γλώσσα σε μορφή κωδικών, όπως τα σήματα Mors, αλλά για μια πλήρως ανεπτυγμένη γλώσσα, όπου ο σφυριχτής χρησιμοποιώντας τους τονισμούς και διαφορετικούς ήχους σφυρίγματος, προσφέρει γράμματα, συλλαβές και λέξεις.

δ. Πεδίο ΑΠΚ:

- ☒ προφορικές παραδόσεις και εκφράσεις
- ☐ επιτελεστικές τέχνες
- ☐ κοινωνικές πρακτικές-τελετουργίες-εορταστικές εκδηλώσεις
- ☐ γνώσεις και πρακτικές που αφορούν τη φύση και το σύμπαν
- ☐ τεχνογνωσία που συνδέεται με την παραδοσιακή χειροτεχνία
- ☐ άλλο

ε. Περιοχή όπου απαντάται το στοιχείο: Χωριό Αντιά Καρύστου Ευβοίας

στ. Λέξεις-κλειδιά: Σφυριά, Σφυριχτή Γλώσσα, Σφυρίγματα, χωριό Αντιά

2. Ταυτότητα του φορέα του στοιχείου ΑΠΚ

α. Ποιος/-οι είναι φορέας/-είς του στοιχείου;

Φορείς του στοιχείου, ή αλλιώς Σφυριχτές, είναι κάτοικοι του χωριού Αντιά και μέλη του Συλλόγου Απανταχού Αντιωτών, που επικοινωνούν με τη σφυριχτή γλώσσα, καθώς και αυτοί που απλά την κατανοούν, χωρίς να μπορούν για διάφορους λόγους να σφυρίζουν.

Οι Σφυριχτές είναι οι εξής είκοσι (παρατίθενται με αλφαβητική σειρά):

Αποστόλου Ελευθέριος, Αποστόλου Ιωάννης, Γιαννακάρη Γεωργία, Γιαννακάρη Κυριακούλα, Γιαννακάρης Κωνσταντίνος, Παρασκευάς

Παναγιώτης, Ρούσσης Παναγιώτης, Τζαναβάρης Παναγιώτης, Τσίπα Αριστέα, Τσίπας Ιωάννης, Τσίπας Παντελής, Τσίπας Β. Παντελής, Τσίπα Σοφία

Νέοι σφυριχτές: Γιαννακάρης Χρίστος, Δούνης Αναστάσιος, Ηπιώτης Ντίνος, Μπουρνουσούζης Παναγιώτης, Μυλωνάς Γεώργιος, Ξανθάκης Ιωάννης, Σκοπελίτης Ευάγγελος

β. Έδρα/τόπος

Πολιτιστικός Σύλλογος των απανταχού Αντιωτών ο «Αντιάς»

Διεύθυνση: Αντιά Καρύστου Ευβοίας Τ.Κ.: 31 004

Τηλ.: 22240 25846, 22810 42083

FAX: 22810 43961

e-mail: pantzan48@gmail.com url/site web: www.sfyria.com

Facebook: Πολιτιστικός Σύλλογος Απανταχού Αντιωτών

γ. Περαιτέρω πληροφορίες για το στοιχείο:

Αρμόδιο πρόσωπο

Όνομα: Παναγιώτης Τζαναβάρης

Ιδιότητα: Πρόεδρος Πολιτιστικού Συλλόγου Απανταχού Αντιωτών

e-mail: pantzan48@gmail.com

3. Αναλυτική περιγραφή του στοιχείου ΑΠΚ, όπως απαντάται σήμερα

Ο Αντιάς είναι ένα μικρό χωριό που βρίσκεται σε μια κοιλάδα ανάμεσα στις κορυφές Μηλιά και Αηδόνι του όρους Όχη στη νοτιοανατολική Εύβοια πριν από τον Κάβο Ντόρο και απέχει 37 χλμ. από την Κάρυστο. Στην απογραφή του 2011 είχε 59 μόνιμους κατοίκους, σε εκείνη του 1981 είχε 186, ενώ στην απογραφή του 1951, 280. Οι κάτοικοί του ασχολούνταν παραδοσιακά με την κτηνοτροφία, τη γεωργία, τη μελισσοκομία και το κυνήγι, κατά κύριο λόγο στο πλαίσιο μιας οικονομίας αυτοκατανάλωσης. Η άγονη γη και η μικρή παραγωγή τους έκανε επινοητικούς και πεισματάρηδες. Πέρα από την κτηνοτροφία και τη γεωργία, παρήγαγαν προϊόντα από μαλλί που επεξεργάζονταν σε όλα τα στάδια και είχαν μια πολύ ανεπτυγμένη τεχνογνωσία για τη δημιουργία υφαντών. Κάθε νοικοκυρά είχε τον δικό της αργαλειό. Το ίδιο το όνομα του χωριού προέρχεται από το «αντί», που είναι εξάρτημα του αργαλειού και του οποίου οι Αντιώτες ήταν άριστοι κατασκευαστές. Εκτός από

την υφαντική, που πλέον έχει εκλείψει ως δραστηριότητα, όσοι ζουν στο χωριό συνεχίζουν μέχρι σήμερα να ασχολούνται με τη γεωργία και την κτηνοτροφία.

Η κυριότερη επινόηση των κατοίκων του χωριού ωστόσο σχετίζεται με τον ιδιαίτερο τρόπο επικοινωνίας που έχουν αναπτύξει και είναι μοναδικός στην Ελλάδα: τη Σφυριχτή Γλώσσα.

Όποιος ακούει τη Σφυριχτή για πρώτη φορά πιστεύει ότι πρόκειται για συνθηματική γλώσσα και φυσικά, δεν μπορεί να υποπτευθεί ότι πρόκειται για πλήρως ανεπτυγμένη γλώσσα, η οποία βασίζεται στην καθομιλουμένη. Και όμως, στη Σφυριχτή Γλώσσα τους οι Αντιώτες αποδίδουν σχεδόν κάθε γράμμα και κάθε συλλαβή με διαφορετικό ήχο σφυρίγματος, τη σφυριά, όπως λέγεται. Η Σφυριχτή Γλώσσα διατηρεί ακόμα και τον τονισμό. Έτσι, λέξεις που στην καθομιλουμένη διαφέρουν μόνο στον τονισμό (π.χ. πότε-ποτέ) αποδίδονται και στη Σφυριχτή Γλώσσα με διαφορετικό τονισμό. Η Σφυριχτή Γλώσσα στα Αντιά έχει μία ακόμα ιδιαιτερότητα έναντι των άλλων γνωστών σφυριχτών γλωσσών διεθνώς, καθώς βασίζεται στην εκτεταμένη χρήση των φθόγγων του ελληνικού αλφάβητου. Οι Αντιώτες σφυριχτές δηλαδή, χρησιμοποιούν όλους τους φωνηεντικούς φθόγγους (α, ε, ο, ι, ου) και τους περισσότερους συμφωνικούς (γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ, τ, φ, ψ).

Σημαντικό είναι επίσης ότι τόσο οι άντρες, όσο και οι γυναίκες του χωριού μάθαιναν και συνεχίζουν να μαθαίνουν να επικοινωνούν με τον τρόπο αυτό, χωρίς καμία έμφυλη διάκριση στην εκμάθηση και τη χρήση της σφυριχτής γλώσσας.

Η Σφυριχτή Γλώσσα χρησιμοποιείται όταν η ομιλία δεν μπορεί να εκπληρώσει τον στόχο της επικοινωνίας, είτε επειδή η απόσταση μεταξύ των συνομιλητών είναι μεγάλη είτε επειδή είναι αναγκαία η εμπιστευτικότητα της επικοινωνίας. Καθώς ο διαπεραστικός ήχος του σφυρίγματος μεταφέρει την πληροφορία έως και τέσσερα χιλιόμετρα μακριά, η επινόηση αυτής της γλώσσας συνδέεται με την προσαρμογή του ανθρώπου στις ιδιαίτερες περιβαλλοντικές, ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες. Η ορεινή περιοχή, στην οποία βρίσκεται το χωριό, η ανάγκη επικοινωνίας όταν δεν υπήρχαν τα σύγχρονα μέσα επικοινωνίας, ιδιαίτερα μεταξύ των βοσκών ή σε περίπτωση κινδύνου, αποτελούν παράγοντες που εξηγούν σε βάθος χρόνου το φαινόμενο της σφυριχτής γλώσσας.

Στις μέρες μας ωστόσο οι περισσότεροι από τους παράγοντες αυτούς έχουν εκλείψει. Ο βασικός πρακτικός λόγος για τη χρήση της σφυριχτής

γλώσσας, η επικοινωνία των ανθρώπων κυρίως κατά τις δραστηριότητες της αγροτικής ζωής, ουσιαστικά έχει περιοριστεί. Η εσωτερική μετανάστευση, κυρίως αυτή των νέων, στα αστικά κέντρα είχε ως αποτέλεσμα να εξασθενήσει η μετάδοση στις νεότερες γενιές, με εμφανή τα αποτελέσματα στη διάδοση της σφυριχτής γλώσσας. Οι κάτοικοι του χωριού Αντιά έχουν περιορίσει πλέον την επικοινωνία μέσω της σφυριχτής γλώσσας, αλλά εξακολουθούν να τη χρησιμοποιούν όποτε τους δίνεται η ευκαιρία, προκειμένου να γίνουν συμμετοχοί και συνεχιστές ενός σημαντικού κεφαλαίου της πολιτιστικής παράδοσης του τόπου τους.

Λόγω όμως του ότι ο αριθμός των σφυριχτών ολοένα και λιγόστευε, μια μικρή ομάδα με πρωτεργάτη τον απόδημο Αντιώτη Παναγιώτη Τζαναβάρη, μετά από συντονισμένες προσπάθειες, ίδρυσαν τον Αύγουστο του 2010 τον Πολιτιστικό Σύλλογο Αντιωτών με κύριο στόχο τη διάσωση και τη διάδοση της Σφυριχτής τους Γλώσσας. Στο πλαίσιο των δράσεων του συλλόγου, τον Αύγουστο του 2015 πραγματοποιήθηκαν 25 ωριαία μαθήματα, κατά τα οποία εκπαιδεύτηκαν από τον Παναγιώτη Τζαναβάρη 6 νέοι σφυριχτές ηλικίας 13-30 ετών, οι οποίοι διασφαλίζουν τη διάσωση αυτού του ιδιαίτερου τρόπου επικοινωνίας τουλάχιστον για τα επόμενα πενήντα χρόνια. Οι νέοι αυτοί σφυριχτές είναι κάτοικοι του χωριού και της ευρύτερης περιοχής.

Ως αποτέλεσμα και των προσπαθειών του Συλλόγου των Απανταχού Αντιωτών, την τελευταία δεκαετία το χωριό έχει γίνει πόλος έλξης ελληνικών και διεθνών μέσων ενημέρωσης, που κάνουν αφιερώματα στη Σφυριχτή Γλώσσα. Παρ' όλα αυτά, και κυρίως εξαιτίας των τεχνολογικών εξελίξεων και της ερήμωσης του χωριού, οι κάτοικοι του χωριού και οι απανταχού Αντιώτες δεν σφυρίζουν τόσο συχνά. Η χρήση της σφυριχτής γλώσσας, παρότι συνυφασμένη με την καθημερινότητα και τη ζωή των κατοίκων του, κινδυνεύει να ατονήσει και να χαθεί.

4. Χώρος/εγκαταστάσεις και εξοπλισμός που συνδέονται με την επιτέλεση/ άσκηση του στοιχείου ΑΠΚ

Για την άσκηση ή επιτέλεση του στοιχείου δεν απαιτείται κάποιος χώρος ιδιαίτερων προδιαγραφών, καθώς η σφυριχτή γλώσσα συνδέεται με την καθημερινή ζωή των Αντιωτών στον τόπο τους. Τα Αντιά είναι χτισμένα στη βορινή πλαγιά μιας κοιλάδας, η οποία είναι κατάφυτη από υπεραιωνόβιες

βελανιδιές, αριές, πλατάνια, μουριές, καστανιές και καρυδιές. Η γύρω περιοχή είναι καλυμμένη με πυκνή απροσπέλαστη βλάστηση που αποτελείται από ρείκια, κουμαριές, πουρνάρια, θυμάρια, ασπαλάθους και κισούρι, τα οποία δημιουργούν έναν παράδεισο για τις μέλισσες, τα πουλιά και τα άγρια ζώα. Νότια υψώνεται η κορυφή Αηδόνι (874 μέτρα) και βόρεια η κορυφή Μηλιά (1.017 μέτρα), από όπου διαμορφώνεται ο ορεινός όγκος της Όχης (1.400 μέτρα), με αποτέλεσμα η ευρύτερη περιοχή να αποτελείται από βουνοκορφές, απροσπέλαστες ρεματιές και δύσβατες κατάφυτες πλαγιές, που δυσκολεύουν αφάνταστα την επικοινωνία των κατοίκων και τη μετάβαση από το ένα σημείο στο άλλο. Οι κάτοικοι, προκειμένου να υπερβούν τις δυσχέρειες αυτές και να μπορούν να επικοινωνούν, επινόησαν τη Σφυριχτή Γλώσσα.

5. Προϊόντα ή εν γένει υλικά αντικείμενα που προκύπτουν ως αποτέλεσμα της επιτέλεσης/άσκησης του στοιχείου ΑΠΚ

-

6. Ιστορικά στοιχεία για το στοιχείο ΑΠΚ

Η Σφυριχτή Γλώσσα είναι συνυφασμένη με την ιστορία του χωριού, χωρίς να είναι σαφές πώς δημιουργήθηκε και από ποιους. Στα Αντιά οι κάτοικοι μιλούν για τρεις πιθανές εκδοχές ως προς την προέλευσή της, χωρίς ωστόσο να τεκμηριώνεται κάποια από αυτές, πρόκειται για εικασίες, που περνάνε από στόμα σε στόμα, από γενιά σε γενιά. Σύμφωνα με μια εκδοχή, ο Ξέρξης, πριν κάνει την επίθεση στη Σαλαμίνα, είχε στρατοπεδεύσει στο φυσικό λιμάνι στη θέση Καστρί, όπου είχε αφήσει οπισθοφυλακή, την οποία εγκατέλειψε μετά τη συντριβή του. Για ασφάλεια, οι άνθρωποι αυτοί μετακινήθηκαν εσωτερικά και επέλεξαν να εγκατασταθούν στη θέση που σήμερα είναι τα Αντιά, αναπτύσσοντας έναν τρόπο επικοινωνίας με σφυρίγματα, ώστε να μην αντιλαμβάνονται άλλοι ούτε τα λεγόμενά τους ούτε και την ακριβή θέση τους. Άλλη εικασία για την προέλευση της Σφυριχτής Γλώσσας, είναι ο διορισμός στην αρχαία Αθήνα σφυριχτών από τα Αντιά στις κορυφές των βουνών, με καθήκον να στέλνουν σημά σε περίπτωση επίθεσης. Η τρίτη εκδοχή ανάγει την επινόηση αυτού του τρόπου επικοινωνίας στους βυζαντινούς χρόνους και στην ανάγκη έγκαιρης ειδοποίησης για τυχόν πειρατικές επιδρομές.

Άγνωστα είναι επίσης τα διαφορετικά στάδια εξέλιξης που πέρασε αυτή η μορφή επικοινωνίας κατά τη διαδικασία προσαρμογής της στις αλλαγές της ελληνικής γλώσσας.

Ωστόσο, ο τρόπος επικοινωνίας με τη Σφυριχτή Γλώσσα είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με τη σκληρή καθημερινότητα και την ιστορική διαδρομή των Αντιωτών. Λόγω της μορφολογίας του εδάφους και λόγω του ότι οι άνθρωποι του χωριού ήταν γεωργοί, κτηνοτρόφοι και κυνηγοί, καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας ήταν στην ύπαιθρο και στις κορυφές των βουνών, οπότε από κορυφή σε κορυφή, σε λίγα λεπτά μετέφεραν μηνύματα σε πολύ μακρινές αποστάσεις. Κατ' αυτόν τον τρόπο, επικοινωνούσαν μεταξύ τους αλλά και με τις οικογένειές τους.

Σε πολλές δε περιπτώσεις η Σφυριχτή Γλώσσα ήταν καθοριστική για την επιβίωσή τους, διότι ήταν ο ιδανικός τρόπος επικοινωνίας, με τον οποίο ο σφυριχτής που βρισκόταν στην κορυφή ενός βουνού μπορούσε να ενημερώσει για κάποιο σοβαρό συμβάν, όλους αυτούς που βρίσκονταν σε ακτίνα έως και περίπου 4 χιλιόμετρα προς κάθε κατεύθυνση· αυτό επαναλαμβανόταν από τον επόμενο, με αποτέλεσμα σε λίγα λεπτά να έχει ενημερωθεί όλη η περιοχή, χωρίς να έχουν καταλάβει οι ανεπιθύμητοι επισκέπτες τι συμβαίνει, π.χ. εχθρικές επιδρομές, άλλους κινδύνους. Για παράδειγμα, όταν έβλεπαν να προσεγγίζει στις παραλίες κάποιο πειρατικό ή οποιοδήποτε άλλο ύποπτο πλοίο, μετέδιδαν ο ένας στον άλλον την πληροφορία με τη Σφυριχτή Γλώσσα και έτσι σε ελάχιστα λεπτά είχαν ενημερωθεί όλοι, προκειμένου να προστατευτούν οι ίδιοι και να προστατεύσουν τις προμήθειές τους και τα ζώα τους. Ευρεία χρήση της Σφυριχτής Γλώσσας για λόγους προστασίας έγινε και κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας, καθώς και την περίοδο της ιταλογερμανικής Κατοχής. Το γεγονός αυτό οφείλεται αφενός στη δυνατότητα επικοινωνίας μεταξύ Σφυριχτών που τους χωρίζει μεγάλη απόσταση, καθώς τα ηχητικά κύματα του σφυρίγματος διαφέρουν από την ανθρώπινη φωνή, μεταφέροντας το μήνυμα πολύ πιο μακριά, και αφετέρου στη μεταβίβαση της πληροφορίας δημόσια, χωρίς να είναι κατανοητή από τρίτους που δεν είναι γνώστες.

Η Σφυριχτή Γλώσσα έγινε ευρύτερα γνωστή τόσο εντός όσο και εκτός Ελλάδας, όταν στις 24 Μαρτίου 1969 ένα μονοκινητήριο ιδιωτικό αεροπλάνο κατέπεσε σε μια πλαγιά του όρους Όχη. Ενώ βρέθηκε το αεροσκάφος,

αγνοείτο η τύχη του πιλότου, οπότε οι συγγενείς του ανακοίνωσαν ότι θα έδιναν ένα εκατομμύριο δραχμές σε όποιον τον έβρισκε.

Στην έρευνα συμμετείχαν κάτοικοι της περιοχής αλλά και δημοσιογράφοι, οι οποίοι διαπίστωσαν ότι οι ντόπιοι επικοινωνούσαν μεταξύ τους με έναν ιδιαίτερο τρόπο, που ήταν η Σφυριχτή Γλώσσα. Η ανακάλυψη αυτή κίνησε το ενδιαφέρον των μέσων ενημέρωσης και μετέπειτα των ερευνητών. Τις τελευταίες δεκαετίες, αρκετοί δημοσιογράφοι, Έλληνες και ξένοι, έχουν κάνει έντυπα και τηλεοπτικά αφιερώματα στη Σφυριχτή Γλώσσα.

Η Σφυριχτή Γλώσσα στα Αντιά συμπεριλαμβάνεται πλέον στις 12 ανάλογες σε παγκόσμιο επίπεδο, οι περισσότερες εκ των οποίων, αν και χρησιμεύουν στην καθημερινή ζωή, κινδυνεύουν με εξαφάνιση.

7. Η σημασία του στοιχείου σήμερα

Η Σφυριχτή Γλώσσα για τους Αντιώτες είναι ένα αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητας και της ιστορίας του χωριού, καθώς πολλές φορές η χρήση της στάθηκε καθοριστική για την ασφάλεια και την επιβίωση των κατοίκων. Για όλους εμάς τους μεγαλύτερους σε ηλικία, που μεγαλώσαμε βιώνοντας την καθημερινή χρήση αυτής της γλώσσας από τους γονείς και τους παππούδες μας, από τους οποίους και τη διδαχθήκαμε, η Σφυριά είναι ένα από τα πιο σημαντικά στοιχεία της πολιτισμικής μας ταυτότητας. Μας συνδέει με τους προγόνους μας, με τη γη και με την ιστορία μας. Το γεγονός δε πως αυτός ο τρόπος επικοινωνίας υπάρχει μόνο στα Αντιά και πουθενά αλλού στην Ελλάδα, μας κάνει να αισθανόμαστε ιδιαίτερα περήφανοι και ενισχύει τη θέλησή μας να διαφυλάξουμε και να μεταδώσουμε τη Σφυριχτή Γλώσσα στις νεότερες γενιές.

Η Σφυριχτή μας Γλώσσα έχει όμως ιδιαίτερη σημασία και για τη σύγχρονη ελληνική κοινωνία, καθώς αποτελεί τη μοναδική αποτύπωση της ελληνικής γλώσσας με σφυρίγματα, αντανakλώντας ταυτόχρονα την αμφίδρομη σχέση της με το ελληνικό αγροτικό τοπίο, καθώς σχετίζεται άμεσα με την ανάγκη επικοινωνίας των ανθρώπων κατά τις αγροτικές και γεωργικές εργασίες. Χάρη δε στο χαρακτηριστικό της να μην αποδίδει νοήματα, αλλά κάθε γράμμα και συλλαβή ξεχωριστά, εξελίσσεται μαζί με την καθομιλουμένη, γεγονός που της επιτρέπει να εκφράζει τις νέες ανάγκες της εποχής μας. Αυτός ο δυναμικός χαρακτήρας της Σφυριχτής Γλώσσας μπορεί να αποτελέσει και τη

βάση για τη χρήση της από τις νέες γενιές, διαμορφώνοντας ένα σύγχρονο πλαίσιο εφαρμογής της. Οι Αντιώτες σφυριχτές θεωρούμε ότι η εγγραφή της Σφυριχτής Γλώσσας στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας είναι σημαντικό βήμα για τη διαφύλαξη και τη μετάδοσή της στα παιδιά μας. Γι' αυτό και εκφράσαμε από την αρχή τη στήριξή μας στην πρωτοβουλία του Συλλόγου Απανταχού Αντιωτών παρέχοντας κάθε πληροφορία που θα μπορούσε να φανεί χρήσιμη στην τεκμηρίωση.

8. Διαφύλαξη/ανάδειξη του στοιχείου

α. Πώς μεταδίδεται το στοιχείο στις νεότερες γενιές σήμερα;

Παλαιότερα, η Σφυριχτή Γλώσσα μεταδιδόταν προφορικά από γενιά σε γενιά, παράλληλα με τη μητρική γλώσσα χωρίς ιδιαίτερη προσπάθεια. Στις μέρες μας, πρέπει να γίνει κατόπιν διδασκαλίας από έμπειρο γνώστη της. Αλλά σήμερα που οι συνθήκες έχουν αλλάξει η εκμάθηση πρέπει να στηρίζεται τόσο στην εμπειρική γνώση, όσο και στην αξιοποίηση των σύγχρονων οπτικοακουστικών μέσων, κάτι που ήδη εφαρμόζεται με επιτυχία στα Κανάρια Νησιά και στα Πυρηναία της Γαλλίας, όπου υπάρχουν επίσης σφυριχτές γλώσσες.

Η εκμάθηση της σφυριχτής γλώσσας γίνεται σε δύο φάσεις: Κατά την πρώτη, πρέπει ο ενδιαφερόμενος να μάθει να σφυρίζει με τον απαιτούμενο τρόπο. Αυτό το στάδιο είναι το δυσκολότερο, επειδή ο χρόνος εκμάθησης εξαρτάται από τη δεξιότητα στο σφύριγμα. Από τη στιγμή που ο ενδιαφερόμενος σφυρίζει με τον απαιτούμενο τρόπο και ανάλογα με τη δεξιότητα που έχει, θα χρειαστούν 12 έως 20 ημίωρα μαθήματα από έμπειρο δάσκαλο.

Στα πρώτα μαθήματα, ο δάσκαλος δείχνει στον μαθητή πώς θα χρησιμοποιήσει τον φάρυγγα, τη γλώσσα, τα δόντια και τα χείλη του, προκειμένου να επιτυγχάνεται η διαφοροποίηση των ήχων του τονισμού και του μουσικού τόνου της σφυριάς. Κατόπιν, ο μαθητής προσπαθεί να σφυρίξει φωνηεντικούς φθόγγους, μετά μικρές λέξεις και στη συνέχεια προτάσεις.

Όπως όλες οι γλώσσες έτσι και η σφυριχτή μετεξελίσσεται ανάλογα με τις γνώσεις και τις ικανότητες του σφυριχτή. Όπως έδειξαν οι δοκιμές που έγιναν με πρωτοβουλία του Παναγιώτη Τζαναβάρη με Αντιώτες, Γάλλους και

Ισπανούς σφυριχτές, ένας έμπειρος σφυριχτής σήμερα μπορεί να μιλάει σφυριχτά, όποιες ξένες γλώσσες γνωρίζει, κάτι που στο παρελθόν θεωρείτο ακατόρθωτο. Επίσης, με την πάροδο του χρόνου και με συνεχή εξάσκηση ο κάθε σφυριχτής σταδιακά βελτιώνεται.

β. Μέτρα διαφύλαξης/ανάδειξης του στοιχείου που έχουν ληφθεί στο παρελθόν ή που εφαρμόζονται σήμερα (σε τοπική, περιφερειακή ή ευρύτερη κλίμακα):

Η δράση μέχρι σήμερα του Πολιτιστικού Συλλόγου των απανταχού Αντιωτών ως προς τη διαφύλαξη, ενίσχυση και προβολή της Σφυριχτής Γλώσσας περιλαμβάνει τις εξής δράσεις:

- Πραγματοποίηση του πρώτου Φεστιβάλ Σφυριχτής Γλώσσας τον Αύγουστο του 2013 στην Κάρυστο, το οποίο παρακολούθησαν περίπου 500 άτομα.
- Πραγματοποίηση της Πρώτης Διεθνούς Συνάντησης Μελέτης και Διάσωσης της Σφυριχτής Γλώσσας 23-24/08/2014 στα Αντιά και την Κάρυστο, με τη συμμετοχή γλωσσολόγων καθηγητών από πανεπιστήμια της Μεγάλης Βρετανίας, της Αμερικής, της Γαλλίας και από την Ακαδημία Αθηνών. Επίσης, συμμετείχαν και σφυριχτές από τα Πυρηναία, όπου έχει αναβιώσει η Σφυριχτή Γλώσσα.
- Σε συνεργασία με το Αρχείο Απειλουμένων Γλωσσών του SOAS University of London, έγινε ανάρτηση στην ιστοσελίδα του πανεπιστημίου της επιστημονικής ημερίδας που πραγματοποιήθηκε στα Αντιά στις 23/8/2014.
- Συμμετοχή 5 σφυριχτών σε ντοκιμαντέρ αυστραλιανής παραγωγής με θέμα τη Σφυριχτή Γλώσσα στην Ελλάδα, τα Κανάρια νησιά και την Κερασούντα. Τίτλος: The Calling, διάρκειας 35 λεπτών, παραγωγή Angelica Mesiti.
- Συμμετοχή στο Φεστιβάλ Αθηνών με οπτικοακουστικό υλικό κατά το χρονικό διάστημα 5/06-25/07/2015 (με καθημερινές ολοήμερες επαναλαμβανόμενες προβολές).
- Συμμετοχή με ομιλίες για τη Σφυριχτή Γλώσσα του Προέδρου του Συλλόγου Παναγιώτη Τζαναβάρη και του εικαστικού Κώστα Ιωαννίδη, καθώς και με οπτικοακουστικό υλικό, στη δράση Luminous flux/ Reflected overlays on locative norms του εικαστικού σχήματος Campus Novel, με θέμα τους

πρώτους τρόπους επικοινωνίας (18/07/2015, Κέντρο Ιστορίας και Πολιτισμού της Σύρου).

- Δημοσιεύσεις, συνεντεύξεις και δημιουργία ιστοσελίδας (www.sfyria.com).
- Συνεργασία με τον εικαστικό Κώστα Ιωαννίδη για τη δημιουργία ντοκιμαντέρ με τη συμμετοχή τεσσάρων σφυριχτών από το χωριό. Τα γυρίσματα έγιναν στο Αρχαιολογικό Πάρκο του Δίον και το ντοκιμαντέρ παρουσιάστηκε στη Νέα Υόρκη από το Onassis Cultural Center NY, παράλληλα με την προβολή των ευρημάτων του Δίον (15/03-15/07/2016).
- Διαπολιτισμικές επαφές:
 - Επικοινωνία με φορείς άλλων χωρών που διασώζουν τη Σφυριχτή Γλώσσα, όπως στα Κανάρια Νησιά και το Κουσκούι της Κερασούντας.
 - Επίσκεψη του Προέδρου του Συλλόγου Παναγιώτη Τζαναβάρη στο Πανεπιστήμιο του Ραυ και στο Κολλέγιο La Reunse στα Πυρηναία τον Μάιο του 2016, όπου παρουσίασε τη Σφυριχτή Γλώσσα του χωριού Αντιά. Ακολούθησε ανταλλαγή επισκέψεων και απόψεων.
 - Πρόσκληση στα Αντιά του πρωτεργάτη της αναβίωσης της Σφυριχτής Γλώσσας στη Γαλλία Gerard Pusheu (2013, 2014)
 - Στις 20/6/2016 μετά από πολύμηνη προετοιμασία επισκέφθηκε τα Αντιά το κρατικό γαλλικό κανάλι TV5, το οποίο έκανε ένα ντοκιμαντέρ 20 λεπτών με θέμα τη Σφυριχτή Γλώσσα.
 - Στις 15/7/2017 επισκέφτηκε τα Αντιά και έκανε ρεπορτάζ για τη Σφυριχτή Γλώσσα ο δημοσιογράφος Έλιοτ Στέιν, ανταποκριτής του BBC.
 - Στις 29/8/2017 ο διακεκριμένος δημοσιογράφος και ανταποκριτής του αμερικάνικου τηλεοπτικού καναλιού BBS βιντεοσκόπησε συνέντευξη από τους σφυριχτές Παναγιώτη Τζαναβάρη, Παναγιώτη Μπουρνουσούζη, Κωνσταντίνο Γιαννακάρη, Ιωάννη Τσίπα και Ιωάννη Αποστόλου. Η εν λόγω συνέντευξη διάρκειας οχτώμισι λεπτών παρουσιάστηκε στο κεντρικό δελτίο ειδήσεων του BBS.
 - Στις 15/11/2017 μετά από πολύμηνη επικοινωνία με το ιαπωνικό κανάλι Japan Voice επισκέφθηκε το χωριό τηλεοπτικό συνεργείο, το οποίο την πρώτη ημέρα έκανε ειδικά γυρίσματα για τη Σφυριχτή Γλώσσα με τη συμμετοχή πολλών σφυριχτών. Τη δεύτερη ημέρα παρουσίασαν σε πλήθος κόσμου στοιχεία της ιαπωνικής κουλτούρας.
 - Στις 21/06/2019 σε συνεργασία με την Greco Arte πραγματοποιήθηκε στην Χαλκίδα, την Ερέτρια και τα Αντιά η Δεύτερη Διεθνής Συνάντηση Μελέτης και

Διάσωσης της Σφυριχτής Γλώσσας, με τη συμμετοχή τεσσάρων χωρών της Μεσογείου {Ελλάδα, Γαλλία [Πυρηναιία], Τενερίφη [Κανάρια Νησιά] και Μαρόκο}. Η συνάντηση περιλάμβανε συνέδριο, οπτικοακουστικά δρώμενα στο αρχαίο θέατρο της Ερέτριας και επίσκεψη των συμμετεχόντων στα Αντιά.

γ. Μέτρα διαφύλαξης/ανάδειξης που προτείνεται να εφαρμοστούν στο μέλλον (σε τοπική, περιφερειακή ή ευρύτερη κλίμακα)

Η Σφυριχτή Γλώσσα ως στοιχείο άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς τείνει προς εξαφάνιση και έχει ανάγκη τον προσεκτικό σχεδιασμό και την υλοποίηση μιας δέσμης μέτρων διαφύλαξης τόσο σε βραχυπρόθεσμη όσο και σε μακροπρόθεσμη βάση. Για την ουσιαστική επιτυχία στην ενίσχυση και αναζωπύρωση της Σφυριχτής Γλώσσας, κρίνεται απαραίτητη η συνεργασία της κοινότητας των φορέων και του Συλλόγου, με τις αρμόδιες υπηρεσίες της Περιφέρειας αλλά και της κεντρικής διοίκησης.

Στα προτεινόμενα εκ μέρους των Αντιωτών και του Συλλόγου τους μέτρα διαφύλαξης περιλαμβάνονται:

- i) Η δημιουργία Κέντρου Μελέτης και Διάσωσης της Σφυριχτής Γλώσσας στο χωριό Αντιά, με τον απαραίτητο εξοπλισμό, που θα στεγαστεί στο κτήριο του πρώην Δημοτικού Σχολείου, το οποίο έχει παραχωρηθεί στον Σύλλογο.
- ii) Η δημιουργία Αρχείου, όπου θα καταγραφεί, θα ταξινομηθεί και θα συστηματοποιηθεί το σχετικό υλικό (οπτικοακουστικές καταγραφές, προφορικές μαρτυρίες, έρευνες, εκδόσεις κ.ά.)
- iii) Η αναβάθμιση της ιστοσελίδας που θα συγκεφαλαιώνει, σε ελληνικά και αγγλικά, το πληροφοριακό υλικό για τη Σφυριχτή Γλώσσα του χωριού Αντιά και θα διευκολύνει την ανάδειξη του στοιχείου και των δράσεων γύρω από αυτό.
- iv) Η υλοποίηση δράσεων εκμάθησης της Σφυριχτής Γλώσσας σε νέους της περιοχής, που θα ενισχύσει ουσιαστικά τους όρους διαφύλαξης του στοιχείου στο φυσικό του περιβάλλον.
- v) Εισαγωγή της Σφυριχτής Γλώσσας ως μάθημα στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, κάτι που ήδη εφαρμόζεται με επιτυχία στα Κανάρια.

- vi) Πάγια οικονομική ενίσχυση του Συλλόγου για δαπάνες μετακινήσεων λειτουργικών εξόδων και τη διοργάνωση συνεδρίων με τη συμμετοχή και των υπόλοιπων μεσογειακών χωρών που χρησιμοποιούν τη σφυριχτή γλώσσα .

9. Βασική Βιβλιογραφία

- Σπυρίδης, Χ. Χ. και Ν. Κ. Ξηρομερίτης (1990), «Σφυριά» μια σφυριχτή γλώσσα στο χωριό Αντιά του νησιού Εύβοια, *Μουσικοτροπίες*, τεύχ. 4, σ. 40-48.
- Xiromeritis N. και Spyridis H. C. (1994), An Acoustical Approach to the Vowels of the Whistling Language of the Village Antias in the Greek Island of Evia, *Acta Acustica united with Acustica*, vol. 80, n. 5, σ. 425-430
- Xiromeritis, N., και H. C. Spyridis (1988), A whistling language of the village Antias in the Greek island of Evia, *GloSSoLoGia*, vol. 7-8, σ. 219-224
- Charalambakis, C. (1993), A case of whistled speech from Greece, *Themes in Greek Linguistics: Papers from the First International Conference on Greek Linguistics*, Reading, pp. 389-396

10. Συμπληρωματικά Τεκμήρια

α. Κείμενα (πηγές, αρχειακά τεκμήρια κτλ.)

β. Χάρτες

γ. Οπτικά και ακουστικά τεκμήρια (σχέδια, φωτογραφίες, αρχεία ήχου, βίντεο κτλ.):

- *Αντιά*, ντοκιμαντέρ μικρού μήκους, 1980, 16 χιλ. έγχρωμη, 30 λεπτά, σενάριο-σκηνοθεσία Σταύρος Ιωάννου. Με άξονα αναφοράς τη γλώσσα-σφύριγμα των κατοίκων, η ταινία ερευνά τους θρύλους, την ιστορία και τον τρόπο ζωής του χωριού. Το φιλμ παίχτηκε στο Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης 1980 (τιμητική διάκριση), στο Φεστιβάλ Δράμας 1980, στο Φεστιβάλ Λιλ στη Γαλλία, στο Φεστιβάλ Αβινιόν (τιμητική διάκριση), στο Musee de l' Homme του Παρισιού.

(πηγή: *Ταινιοθήκη της Ελλάδας*)

- Το χωριό που σφυρίζει, ντοκιμαντέρ μικρού μήκους, 2010, 22 λεπτά, σκηνοθεσία Κατερίνα Ζούλα. Το φιλμ προβλήθηκε σε πολλά φεστιβάλ από την Ελλάδα και την Εσθονία ως τη Νέα Καληδονία.
- *The Making of "Memory of, memory of, memory of"*, ένα φιλμ των Κώστα Ιωαννίδη και Δέσποινας Κονταργύρη, υπό την αιγίδα του Onassis Cultural Center NY, 2016, <https://vimeo.com/158352516>
- *The Calling*, 2013-2014, Angelica Mesiti, 35 λεπτά, 3 channel video installation, digital video, sound, commissioned by the Ian Potter Moving Image Commission, presented by ACMI (Australian Centre for the Moving Image), www.angelicamesiti.com/selectedworks#/the-calling/
- *Αληθινά Σενάρια*, τηλεοπτική εκπομπή στην ET3
Παρουσίαση: Νίκος Ασλανίδης
Σκηνοθεσία: Τάνια Χατζηγεωργίου

δ. Διαδικτυακές πηγές (υπερσύνδεσμοι)

- <http://sfyria.com/>
- <https://alphaomegatranslations.com/translation-services/report-reviving-nearly-lost-art-whistled-language-greece/>
- <http://www.bbc.com/travel/story/20170731-greeces-disappearing-whistled-language>
- <http://luminousflux-campusnovel.blogspot.com/>

11. Στοιχεία συντάκτη του Δελτίου

- Όνομα Συντάκτη: Παναγιώτης Τζαναβάρης
- Ιδιότητα Συντάκτη: Πρόεδρος του Συλλόγου και δάσκαλος της Σφυριχτής Γλώσσας
- Τόπος και Ημερομηνία Σύνταξης του Δελτίου: Αντιά Ευβοίας, 2018-2019

12. Τελευταία συμπλήρωση/επικαιροποίηση του Δελτίου